

Mir in nemir v gorah

DR. IVAN GAMS

Najbrž ne bodo ne znanstveniki in ne planinci dokončno dognali, zakaj radi hodimo v gore in kako da morejo hribi, ti kupi kamenja, nuditi nekaj od svojega tako raznovrstnega bogastva tako različnim ljudem, ki jih združuje ime planinec. Od zavestnih učinkov gorskega okolja — prepričan sem, da jih deluje večina podzavestno — je na vidnem mestu gorski mir. Vem, tudi gore živijo, vsak kamen na razdrapani rebri se bori za svoje mesto proti snegu, nalivu in zmrzali, nekateri, že vsi nažrti, manj, drugi, visoki in mogočni, bolj uspešno. Vsaka travica v ruši se bori s sosedo za ščepec prsti in za sonce, viharnik govori s krivenčastimi vejami o borbi za biti ali ne biti, vsaka žival niha vsak dan med življenjem in smrtjo. Vse to vemo, ali vendar se nam zdi, da živi narava v harmoniji in v miru in ta mir deluje kot balzam na človeka, ki prihaja iz hrupa in vrveža mestnih ulic.

Ne trdim, da dopolnjujejo gore vsem planincem vsakdanje življenje v prvi vrsti s svojim mirom. Druge obdarijo gore z možnostjo večjega telesnega gibanja, ki ga pogrešajo v dnevih sedenja za mizo, pa s svežim zrakom, s svojo barvitostjo, s spoznavanjem narave in še in še so stvari, ki jih iščemo in najdemo v gorah, in to zadnja leta z vedno manjšim trudom. Saj so naše gore opremljene za obisk kot malokatere. Križem in počez so po slemenih in dolinah splejana planinska pota. Če bi jih sestavili, bi po njih najbrž lahko prišli okoli in okoli naše domovine. Brezskrbno se vzpenjamo vrhovom nasproti po njih, ki so delo nešteti pastirjev, lovcev, delavcev in planincev. In potem so tu kočje, ki jih je pri nas skupno z bivaki in zavetišči menda že okoli sto sedemdeset. Kar lepo število vasic bi lahko napravili iz njih, če bi jih posneli z bregov od Kolpe in Goričkega do Kanina in Pece ter jih sestavili v eni dolini. Ni čuda, če je ob toliki skrbi za planinstvo v preteklih obdobjih, posebej pa še po osvoboditvi, tako narastel krog obiskovalcev, da smo lahko z delom naroda, ki ga zajema planinska organizacija, upravično ponosni.

Povečano število planincev pa je v gorah povečalo take pojave, ki so daleč od planinstva in ki bi jih morali z vsemi silami zatirati, če hočemo, da ne bosta upadla vrednost in ugled planinstva. O njih bo tu govora.

Planinska kočja, zakaj te še ni nihče opeval! Utrujen, malodušen in lačen zmaguješ zvečer zadnje strmine, ki so zlezle v kosti in razjedle veselje do gora. Ko pa zagledaš v daljavi razsvetljena okna kočje in veš, da te čaka topla jed in prenočišče, postane noga lažja in misel spet vesela. Ne, prijetnega občutka, ki ga imaš pri toplem čaju, prijazni oskrbnikovi besedi in ob prijetni večerni družbi v koči, nimajo dolinski hoteli in gostilne, pa če so še stokrat udobnejši in večji od planinske kočje. Ko zjutraj vstaneš, ostane na utrujenost in malodušnost prejšnjega dne samo še spomin in z novim poletom greš novim vršacem naproti.

Nič koliko je takih lepih spominov na kočje v mojem gorskem albumu. Vendar pa je med njimi nekaj temnejših, neprijetnejših. Zadnji čas, se mi zdi, jih je vedno več. Spominjam se, kako sem pred leti z radostjo zagledal skozi temni gozd luči oddaljene Koče na Pesku in gojil tiho upanje na prijeten počitek po celodnevni hoji. Koj nato pa sem dojel tudi harmoniko, pijano zavijanje, ki naj bi bilo petje, in kričanje. S težkim srcem sem se izognil koči, dosegel v trdi temi najvišjega kmeta in tam prespal na senu. Kasneje sem zvedel, da so izpred kočje odnesli nekoga, ki je med pretepom dobil težke

poškodbe. In drug spomin na Uršljo goro! V koliko lepši luči bi jo ohranil v spominu, če ne bi prišel nanjo na dan, ko praznujejo lepo nedeljo. Ležišč v koči seveda ni bilo več prostih. Skušal sem zadremati v gostinski sobi, a kaj, ko so se pri sosednji mizi nalivali v vinom in bili temu primerno glasni. Kaj pomaga naslednji dan lep razgled, kakršnega ima Uršlja kot le malokatera gora, ko pa si podzavestno želiš do druge noči eno samo stvar: počitka. Pa ta spomin, ki bi ga najrajši iztrgal iz svojega gorskega albuma, če se ne bi bil zakoreninil pretrdno. V Koči na Gozdu, v dolini Pišnice, je bilo, kjer me je kmalu po polnoči vrglo iz postelje prešerno kričanje in harmonika. Vesela družba je prišla, sem si mislil. Potrpimo, da gre naprej. Toda harmonika in petje, ki je postajalo vse bolj pijano, ni hotelo jenjati. Po dveh urah sem zbral pogum in zaprosil veselo družbo, ki je pila, pela in plesala ob harmoniki v bližnji kuhinji, da naj da mir. Bili so obzirni ljudje, kajti niso mi ugovarjali. Toda nehali niso. Čez kako uro sem jim prošnjo ponovil in se pri tem skliceval na hišni red v kočah. To je preseglo njihovo potrpljenje. Zatekel sem se v sobo, kamor so zaman skušali vlomiti. Ko so začeli siliti skozi okno — bilo je to 16. septembra leta 1959 ob 03.15. uri — sem iz Koče na Gozdu zbežal v gozd. Bila je tedaj topla jesenska noč in mesečina se je razlivala po vršacih od Mojstrovke preko Prisojnika do Skrlatice in Špika, ki sem jih bolj slutil kot videl v daljavi. Čudovit mir je bil v gozdu in ob njem in ob razgrajanju v bližnji koči so se začele misli zapletati okrog teme: Ti in gore, ti in drugi, ti in mir in nemir v gorah. Obudil se je dvom. Kaj, če so moje misli o gorskem miru in o tem, da so planinske kočje domovi počitka, že zastarele? Navsezadnje, kaj pa je narobe, če hoče pet ljudi zabave, drugih pet pa hoče spati? Eni morajo potrpeti z drugimi. V našem primeru smo morali potrpeti mi, planinci. O, že marsikateri planinec mi je pravil, da ni vso noč zatínil oči zaradi nemira v koči. Je pač potrpel, pametni popusti. Kaj bi tisto s hišnim redom! Nabit je na steno, življenje pa gre svojo pot. Kaj bi spali, če je bolj prijetno bedeti! Saj najbrž tako misli tudi upravnica. Zjutraj mi je očitala, da sem malenkosten. Saj so, kot je dejala, v koči bili ponoči že marsikdaj veseli, pa se nihče ni pritoževal kot jaz. Že sedmo leto je upravnica v planinskih kočah in ve, kako se stvari streže. Kdo pa prinese v kočjo denar? Mar suhoparni planinci, ki pijejo čaj in spijo na skupnih ležiščih? Če bi prihajali samo taki, bi se kočja že zdavnaj podrla. Potem bi zares vladal mir in v miru bi lahko spali pod smreko.

Čudne, za navadnega človeka komaj razumljive so nekatere stvari. Pijača, hrana in navadno še ponočišče je v planinskih kočah cenejše kot v hotelih in gostilnah, kajti družba nudi planinskim postojankam davčne olajšave. Zato, da bi lahko zahajalo v gore čimveč ljudstva, se v naravi razvedrilo in ponoči nabralo novih moči za naslednji dan. Kdo pa je nocoj v tej koči užival te davčne olajšave? Mar nas pet planincev, ki smo prišli sem zaradi gora samih, ali družba, ki je prišla sem nadaljevat zabavo, ko so jim v dolini zaprli zabavišče? Kdo je zdaj na boljšem, tisti, ki jih je pritegnil gorski mir, ali oni, ki ga motijo in ovirajo druge, ker je pač tu v koči cenejše in ne zapro vrata nočnim gostom?

Da, med obema vrstama planincev so razlike. Eni gredo naslednji dan v gore, drugi se vračajo že ponoči v dolino. Zato je za obe vrsti isti krov pretesen. Treba bo kočje deliti na zabavišča in na planinske kočje v pravem smislu besede. Potem boš lahko že vnaprej vedel, kaj te ponoči čaka in boš lahko izbral primeren krov.

Kot beguncu v gozdu mi je prišel v spomin starejši planinec, ki mi je razlagal svoje gledišče na te probleme. Čim pripelje, je trdil, do kočje cesta ali žičnica, postane kočja krčma in ta je nagrobni spomenik za planinstvo odmrle

gore. Tako so nam skomercializirali Vzhodno Pohorje, pošmarnogorili so Kravec, motorji in visoke pete so pregnale planinski eldorado z marsikatero gore. To je prekletstvo civilizacije.

Naslednji dan sem se te razlage ponovno spomnil, ko sem izpod Prisojnika opazoval, kako so se trudoma vijugali po cesti na Vršič avtomobili in motorji. Ne, niso me motili ne ti železni konjički in ne cesta, ki se tu in tam prav elegantno zvija in skriva v gozdičku. Motilo me je pa, ko sem našel na počivališču razmetane konzervne škatle in papir. Ne strinjam se s tabo, kolega v gorah, v hribih me ne moti civilizacija z motorji, ampak nekulturnost ljudi, njihova neobzirnost do narave in do soljudi. Taki ljudje pa prihajajo peš ali se pripeljejo z motornim vozilom. Res je, avtomobili pripeljejo v gore večje množice in med njimi je temu primerno več takih, ki jim je največja vrednost v gorah poceni vino in hrana v planinski koči. In eden od takih je bolj opazen kot deset mirnih in obzirnih planincev. Toda zakaj bi potem valili krivdo na motor? Ali ni pametneje, kot pridigati proti cesti in žičnici, vzgajati ljudi? Pred stoletjem so se nekateri kraji z bali slabih posledic železnic, dima, nezaželenih potepuhov, ki da bodo brez napore prijadrali v njihov moralno vzgledni kraj, brezposelnosti voznikov in marsikaj drugega. Dosegli so, da so zgradili železnico daleč od kraja in danes gre prav tako daleč mimo teh krajev gospodarski napredek. Vse je le na ljudeh in če so ti obzirni, lahko vlada mir v bivaku ali v koči na težko dostopnem vrhu kot v hotelu ali v gostilni ob cesti v dolini. Če niso obzirni eni, morajo biti potrpežljivi drugi. Toda ta potrpežljivost v kočah dopušča, da dobivajo nekatere vedno bolj neplaninsko obeležje.

Čad, ki je v topli noči ždel v zraku, je začela razkrajati jasnina, v kateri so se pokazale gore kristalno čiste. V nenadnem vetru so spregovorile smreke in predajale novico od drevesa do drevesa: zavel je veter, hladen, svež, čist in osvežujoč gornik.

Ali se mu bodo odprla okna vseh planinskih koč, tudi tista, ki so motna od dima in smradu po razlitem alkoholu?

Gorsko ime Kuk odkriva zgodovino

ING. STANKO DIMNIK

Gorsko ime Kuk ali pa koren tega imena najdemo v tej ali drugi obliki daleč po Balkanu, po vseh Alpah, po delu Italije, Francije, Anglije in Španije — to je povsod tam, kjer so pred 3000 in manj leti prebivali Kelti. Precej zanesljivi znaki kažejo, da je gorsko ime Kuk dediščina nekdanjih keltskih železarjev. V temle pripovedovanju skušam pokazati, kaj se je nekoč dogajalo v naših gorah.

Profesor Milan Pajk¹ nam je v šesti realki opisoval naš planinski svet. Predaval je živahno, nazorno, da smo zlahka dojemali podobo naše domovine, naših gora. Pripovedoval nam je, kako je nastajalo gorsko obrazje, kaj so si naše gore-sosede šepetale tisoče let, ko so ljudstva vanje prihajala in zopet iz njih izginjala. Slišali smo, kako je človek živel v gorskem svetu, kako ga je

¹ Profesor Milan Pajk, rojen 19. XII. 1876, umrl 18. VI. 1913, geograf, zgodovinar in konservator, sin prisateljice Pavline Pajkove in zet književnika prof. Frana Levca.